Przetwarzanie danych a zdalna praca szkół

Michał Łyszczarz

Prowadzenie zdalnego nauczania wiąże się z przetwarzaniem danych osobowych uczniów, które są przesyłane za pośrednictwem dziennika elektronicznego, komunikatorów internetowych, poczty elektronicznej i innymi sposobami, które dyrektor i nauczyciele uznają za właściwe do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość. Jak zatem zgodnie z prawem przetwarzać dane osobowe podczas nauki online?

Uczniowie przesyłając odrobione prace domowe, muszą dołączyć do nich dane identyfikujące. Z reguły nie wystarczy przekazanie samego imienia i nazwiska, lecz potrzebne jest podanie klasy i numeru w dzienniku. Ponadto sam e-mail zawiera informację na temat adresu poczty internetowej ucznia, z którego została wysłana dana praca domowa. Praktycznie w każdym przypadku pracy zdalnej mamy zatem do czynienia z przetwarzaniem danych osobowych.

Szkoła przetwarza również dane wrażliwe uczniów. Zgodnie z § 1 pkt 2 *Rozporządzenia w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19* ustalona przez dyrektora organizacja pracy szkoły podczas nauki zdalnej powinna uwzględniać potrzeby edukacyjne i możliwości psychofizyczne dzieci i uczniów, w tym dzieci i uczniów objętych kształceniem specjalnym, dzieci objętych wczesnym wspomaganiem rozwoju lub uczęszczających na zajęcia rewalidacyjno-wychowawcze. To z kolei oznacza przetwarzanie danych zawartych w orzeczeniach i opiniach poradni psychologiczno-pedagogicznych, które oczywiście zawierają dane osobowe szczególnej kategorii, czyli dotyczące zdrowia, których przetwarzanie jest możliwe wyłącznie w przypadkach wyraźnie wskazanych w RODO.

Zadaniem dyrektora jest zatem zadbanie obecnie, aby przetwarzanie następowało właśnie zgodnie z *Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE*, czyli w zgodzie z RODO. Jest to o tyle istotne, że zgodnie z art. 102 pkt 1 *Ustawy o ochronie danych osobowych*, Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych może nałożyć na jednostki budżetowe, a więc również samorządowe szkoły, kary pieniężne w wysokości do 100 tys. zł. za złamanie przepisów dotyczących ochrony danych. Warto zatem znać podstawy i zasady przetwarzania oraz posiadać wszelkie potrzebne upoważnienia i dokumenty.

REJESTR CZYNNOŚCI PRZETWARZANIA

Rejestr ten jest wymagany przez art. 30 RODO. Warto dokonać przeglądu tego dokumentu właśnie teraz, aby ustalić, czy rejestr jest prowadzony prawidłowo, a przede wszystkim, czy nie jest zasadne uwzględnienie w nim informacji dotyczących przetwarzania danych w związku z prowadzeniem nauki zdalnej. Zauważyć bowiem należy, że pośród szeregu informacji w rejestrze wskazuje się m.in. cele przetwarzania danych. Nie ma oczywiście ogólnego wzoru rejestru, który obowiązywałby we wszystkich szkołach, zatem trudno tu

podać jednolitą wytyczną obowiązującą wszystkie jednostki organizacyjne systemu oświaty, niemniej warto w rejestrze dopisać, że dane uczniów, rodziców i nauczycieli są przetwarzane na potrzeby realizacji zadań szkoły z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

Ponadto rejestr ma zawierać ogólny opis technicznych i organizacyjnych środków bezpieczeństwa, o których mowa w art. 32 ust. 1 RODO. Zgodnie z tą regulacją administrator, czyli dyrektor szkoły, wdraża odpowiednie środki techniczne i organizacyjne, aby zapewnić stopień bezpieczeństwa odpowiadający ryzyku naruszenia praw i wolności. Jak zapisać te wymogi w rejestrze? Otóż można się tu posłużyć poradnikiem „Dane osobowe bezpieczne podczas zdalnego nauczania" dostępnym na stronie Urzędu Ochrony Danych Osobowych i zastosować w trakcie przetwarzania danych zalecenia, jakie Prezes UODO w tym poradniku zawarł. Przykładowe wymogi, które można wskazać w rejestrze czynności przetwarzania:

1. Dyrektor szkoły nie zleca nauczycielom używania przez nich prywatnych adresów poczty elektronicznej do kontaktu z uczniami lub ich rodzicami (opiekunami prawnymi). Nauczyciele do korespondencji e-mailowej z uczniami korzystają wyłącznie ze służbowych adresów e-mail.
2. Dyrektor umożliwia nauczycielowi, który nie ma właściwych warunków do pracy zdalnej, korzystanie ze sprzętu znajdującego się w szkole.
3. Nauczyciel przetwarza dane osobowe uczniów i ich rodziców tylko w celach związanych z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych.
4. Nauczyciel jest odpowiedzialny za to, aby wykorzystywane do kontaktów z uczniami urządzenie miało aktualny system operacyjny, ustala czy używane programy, w szczególności programy antywirusowe, a także antymalware i antyspyware są na bieżąco aktualizowane.
5. Używane są wyłącznie mocne hasła dostępowe, a przed odejściem od stanowiska pracy urządzenie zostaje zablokowane.
6. Gdy dane są przechowywane na urządzeniach przenośnych (np. pamięć USB), są bezwzględnie szyfrowane i chronione hasłem.

Wyżej wymienione wymogi bezpieczeństwa warto nie tylko stosować w praktyce, ale również wpisać je do rejestru czynności przetwarzania jako środki techniczne i organizacyjne służące ochronie danych w czasie prowadzenia zdalnego nauczania.

UPOWAŻNIENIA

Konieczność upoważniania pracowników do przetwarzania danych na potrzeby dokonywanych czynności służbowych można wywnioskować z przepisów RODO. Zgodnie z art. 29 RODO podmiot przetwarzający oraz każda osoba działająca z upoważnienia administratora lub podmiotu przetwarzającego i mająca dostęp do danych osobowych przetwarzają je wyłącznie na polecenie administratora, chyba że wymaga tego prawo Unii Europejskiej lub prawo państwa członkowskiego.

Administratorem będzie w tym wypadku dyrektor szkoły, natomiast nauczyciel przetwarza dane osobowe na polecenie administratora. Co za tym idzie, powinien zostać do przetwarzania upoważniony. Z reguły nauczyciele dysponują już upoważnieniami do przetwarzania danych, natomiast należy oczywiści sprawdzić, do jakich czynności nauczyciel został upoważniony, aby ewentualnie uzupełnić zakres upoważnienia, jeżeli nie obejmuje ono czynności, które nauczyciel musi wykonywać w związku z pracą zdalną.

WAŻNE!
Zasadne jest, aby w związku z prowadzeniem nauki na odległość nauczyciele otrzymali upoważnienia, z których wynika wprost prawo do przetwarzania danych w związku z prowadzeniem nauczania z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość. Takie upoważnienie powinno rozwiać wszelkie wątpliwości, czy nauczyciel miał prawo przesyłać dane osobowe np. z wykorzystaniem konkretnego komunikatora.

W upoważnieniu można wyraźnie wskazać, z jakiego oprogramowania może korzystać nauczyciel przetwarzając dane, np. wymieniając popularne narzędzia do telekonferencji. Chodzi o to, aby nauczyciele korzystali z ujednoliconych narzędzi, które w miarę możliwości w najlepszy sposób gwarantują bezpieczeństwo danych.

CZY SĄ WYMAGANE ZGODY NA PRZETWARZANIE DANYCH?

Tu sprawa jest nieco skomplikowana, ponieważ zależy od tego, jakie dane osobowe uczniów i rodziców nauczyciel będzie przetwarzał. Przykładowo – zgodnie z *Rozporządzeniem w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji*, rodzice udostępniają szkole swój adres poczty elektronicznej. *Rozporządzenie* nie jest tu jednak kategoryczne, bowiem wskazuje, że adres ten jest udostępniany, o ile rodzice go posiadają. Udostępnienie adresu e-mail nie jest zatem obowiązkiem rodzica, który może stwierdzić, że żadnego nie posiada. Jeżeli teraz, w związku ze zdalnym nauczaniem, rodzic udostępnia adres, którym szkoła do tej pory nie dysponowała, to warto zadbać o to, aby jednocześnie w e-mailu rodzic przesłał zgodę na przetwarzanie tej właśnie danej (adresu poczty). Podobnie powinno być w przypadku, gdy szkoła co prawda adresem dysponowała, ale rodzic zaczął korzystać już z innej poczty.

Pozyskanie takiej zgody nie jest obowiązkiem kategorycznym, ponieważ można uznać, że zgoda ta ma charakter dorozumiany, jeżeli rodzic wysłał z nowego adresu informację do nauczyciela, wówczas można uznać, że wyraża zgodę na używanie tego adresu do komunikacji zwrotnej. Wszelkie wątpliwości w tym zakresie wyklucza jednak dopiero wyraźnie wskazana zgoda na przetwarzanie.